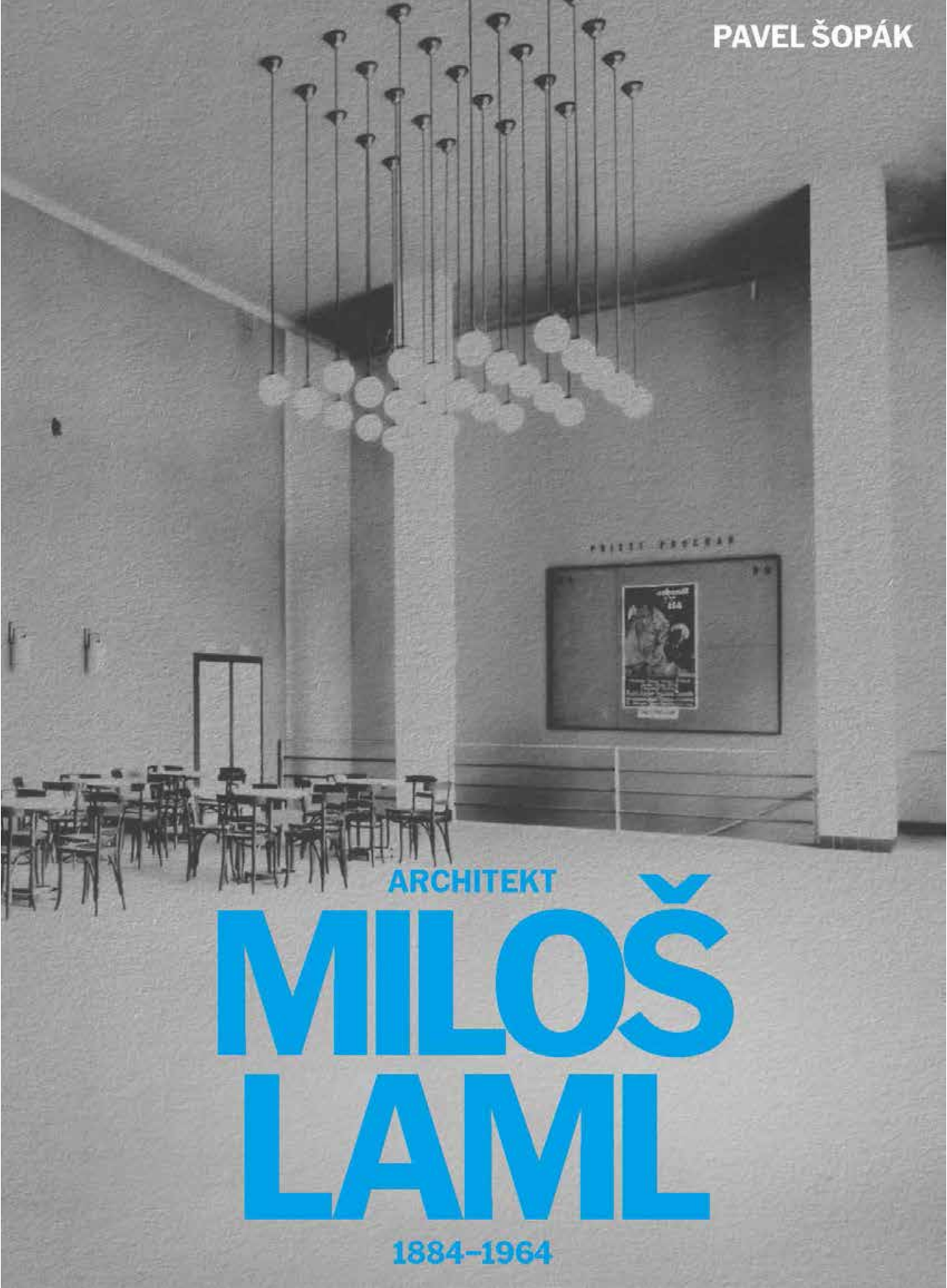

PAVEL ŠOPÁK

ARCHITEKT

MILOŠ LAML

1884–1964

Odborná recenze: Mgr. Tomáš Zapletal

Zvláštní poděkování: MgA. Ing. arch. Ondřeji Bělicovi, PhDr. Dagmar Černouškové (Muzeum města Brna), doc. Mgr. Janě Horákové, Ph.D. (Brno), Mgr. Jindřichu Chatrnému (Muzeum města Brna), Mgr. Michalu Konečnému, Ph.D. (Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Brně), Mgr. Janě Kořínkové, Ph.D. (Vysoké učení technické v Brně), Tomáši Kratochvílovi (Brno), Mgr. Matěji Kruntorádovi, Ph.D. (Ústav dějin umění AV ČR v Praze, pobočka v Brně), Mgr. Lence Likavčanové (Archiv města Brna), Mgr. Martině Mertové (Muzeum umění Olomouc), prof. MUDr. Evě Sehnálkové (Slezská nemocnice Opava), Ing. arch. Marku Janu Štěpánovi (Atelier Štěpán), PhDr. Haně Vackové (archiv Veterinární univerzity v Brně), Mgr. Evě Vojkovské (Státní okresní archiv Frýdek-Místek), Mgr. Pavlu Zálešákovi (Univerzitní archiv Mendelovy univerzity v Brně).

KONTEXTY ŽIVOTA

Texts © Pavel Šopák, Miloš Laml (heirs), 2024

Translation © Eva Ciešlarová, 2024

Photographs © Michaela Dvořáková, Miloš Laml (heirs), Muzeum města Brna, Muzeum umění Olomouc, Archiv města Brna, Ondřej Bělíca, Dagmar Černoušková, Polina Davydenko, Jaroslav Klíč, Matěj Kruntorád, Ota Nepilý, Pavel Šopák, 2024

Graphic design © Tereza Bierská, Nela Klímová (Studio Zobrazení), 2024

© Vysoké učení technické v Brně – Nakladatelství VUTIUM, 2024

ISBN 978-80-214-6074-4

[obr. 1] Anonymní autor, Miloš Laml, černobílá fotografie, majetek rodiny.

Miloš Laml [obr. 1] se narodil 28. prosince 1884 v Drahotuších v domě č. 7 jako syn Ignáce Lammela a jeho ženy Mariány.¹⁴ První odborné vzdělání získal na české matiční reálce v Lipníku, na niž nastoupil do prvního ročníku ve školním roce 1896/1897; nutno zdůraznit, že od prvního ročníku studoval s vyznamenáním.¹⁵ Maturoval po absolvování sedmého ročníku ve školním roce 1902/1903 a jako *ohlášené povolání* čerstvého maturanta výroční zpráva reálky uvedla *zemědělství*.¹⁶ Vztah k zemědělství bezesporu měl, vždyť pocházel z rolnické rodiny, ale rodiče si zjevně vážili vyššího vzdělání, jinak by synovi neumožnili studium na české matiční reálce v Lipníku (během Lamlových studií povýšené na zemskou reálku), jejíž vzhled budova dodnes dominuje komunikaci sledující městský hradební okruh. Pro námi sledovaný kontext je mimořádně důležité, že se na reálkách hojně kreslilo, konkrétně v prvním ročníku v čase Lamlových studií šlo o čtyři hodiny věnované kreslení rostlinného ornamentu, o stylizaci květů a o kresbu jednoduchých nádob prováděných tužkou a vodovou barvou; ve druhém ročníku následovaly čtyři hodiny perspektivního kreslení a kresba ornamentů s užitím barvy a současně se žáci seznámili s genezí ornamentů a s jejich účelem; ve třetím ročníku byly hodiny kreslení zasvěceny kresbě složitějších modelů, plochých ornamentů v barevném provedení a prvním pokusům o plastický ornament, tj. žáci se učili stínovat, věnovali se užití barvy a problémům harmonie, a nadto se v teoretické části výuky ještě dozvěděli o vztahu ornamentu ke slohu a k účelu určitého prvku k celku; ve čtvrtém ročníku následovalo perspektivní kreslení nádob a technických a uměleckoprůmyslových předmětů; v ročníku pátém se kreslila lidská hlava i celá figura, a to podle sádrových modelů.¹⁷ Školní budovy, lipnickou nevyjímaje, byly vybaveny kreslírny se sádrovými odlitky, na nichž si žáci třbili smysl pro plastický detail i schopnost převést hmotný artefakt do lineární kresebné struktury. Absolventi z reálky tedy odcházeli velmi dobře připraveni jak pro studium technických oborů, tak uměleckých, případně uměleckoprůmyslových škol, a samozřejmě také pro praxi.

Právě kresebná dovednost byla pro Miloše Lamla a jeho generaci velmi důležitá, ačkoliv se – na rozdíl kupříkladu od Emila Králíka (1880–1946)¹⁸ – nikdy se svými výtvarnými pracemi nepředstavil veřejnosti. Byla důležitá podobně jako inklinace k matematice a geometrii. Jednotu kresebného a matematického vyjádření pochopíme z Lamlových učebních textů, jichž vydal několik: v roce 1944 publikoval Ústav pro učebné pomůcky průmyslových a odborných škol v Praze jeho skripta *Topení a větrání v pozemních stavbách* a *Schody* [obr. 2], v roce 1946 vyšlo tiskem jeho *Zakládání pozemních staveb*, napsané v letech okupace [obr. 3], a v letech padesátých vyšla jeho skripta věnovaná železobetonovým stavbám.¹⁹

¹⁴ Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik, matrika rodná Farní úřad Drahotuše, sign. L-IV-63, fol. 88b–89a.

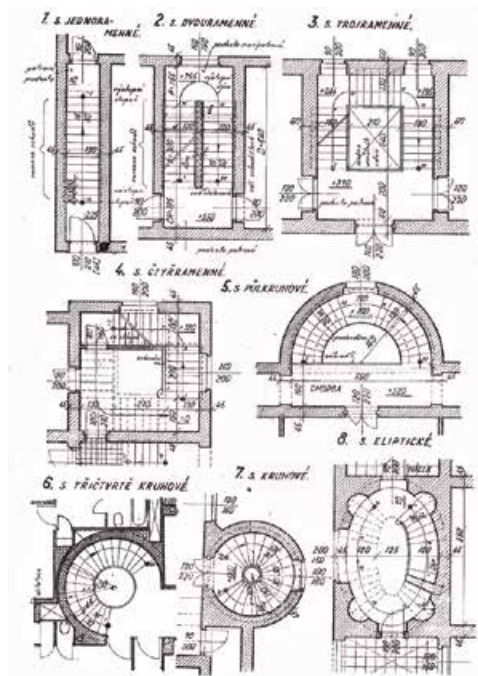
¹⁵ *Druhá výroční zpráva matičné české reálky v Lipníku za školní rok 1896/1897*, Lipník 1897, s. 52.

¹⁶ *Devátá výroční zpráva české zemské vyšší reálky v Lipníku na školní rok 1903/1904*, Lipník 1904, s. 55.

¹⁷ *Například IV. výroční zpráva české zemské vyšší reálky v Lipníku za školní rok 1898/1899*, Lipník 1899, s. 33.

¹⁸ *Srov. Architekt Emil Králík. Výstava akvarelů a kreseb* [katalog výstavy], Praha, Salon Výtvarné dílo 1941. Výstava proběhla ve dnech 22. května až 22. června 1941.

¹⁹ Přesné citace v soupisu autorových prací v závěru tohoto textu.

[obr. 2] Obrazová příloha učebního textu Miloše Lamla *Schody* (1940), majetek autora.

[obr. 3] Obálka Lamlovy učebnice *Zakládání pozemních staveb* (1946), majetek autora.

Po maturitě Laml studoval obor stavebního inženýrství na české technice v Brně (1903/1904–1907/1908), v letech 1905 a 1908 složil s vyznamenáním obě státní zkoušky.²⁰ Ze školních úloh se v umělcově pozůstalosti v Muzeu města Brna dochovaly dvě: jednak návrh erární silnice v měřítku 1 : 100, jednak velice zajímavý generální projekt místní dráhy Přerov–Želatovice–Čechy, zpracovaný v únoru 1907; konkrétně šlo o situování nádraží poblíž dnešní okresní silnice II/150 mezi jejím 163. a 166. kilometrem na hranici katastru Želatovic a Čech [obr. 4]. Tyto úkoly korespondují s programem předmětu *Stavitelství silniční, mostní a tunelové*, garantovaného profesorem Gustavem Červinkou (1868–1907), jež Laml absolvoval v obou semestrech třetího a čtvrtého ročníku a v zimním semestru ročníku pátého.²¹ Zájem o prohloubení studia v oboru architektury jej vedl ke studiu na německé technice v Praze v roce 1917, protože na české technice nebylo možné studovat distančně, aniž by opustil státní službu. A to se mu z pochopitelných důvodů nechtělo. Ze studijních let si Laml uchoval přednášky z technického kreslení – alespoň podle titulního listu [obr. 5], ve skutečnosti z architektonického tvarosloví soudě podle obsahu, což lze vysvětlit zájmem o plastickou kvalitu architektury i o nadčasovost jejích

²⁰ První státní zkouška se skládala z předmětů matematika, deskriptivní geometrie, fyzika, mechanika, grafická statika a technická mechanika; druhá státní zkouška se skládala z předmětů nižší geometrie, vyšší geodézie, stavitelství pozemní, stavitelství silniční, železniční a tunelové, stavitelství vodní a stavitelství mostní. Cit. dle *Program státních zkoušek – A. obor stavebního inženýrství*, in: *Česká vysoká škola technická v Brně. Program na studijní rok 1903–1904*, Brno 1903, s. 91.

²¹ K Červinkově zájmu o problematiku budování železnic srov. nekrolog *Prof. inž. Gustav Červinka mrtev*, *Lidové noviny* 15, 1907, č. 7, s. 4.

[obr. 4] Generální projekt místní dráhy Přerov–Želatovice–Čechy, situace, 1 : 1 000, únor 1907, výřez se zakreslením železniční stanice, Muzeum města Brna, sbírka architektury, fond Miloš Laml.

elementů, navzájem propojujících kultury časově a místně od sebe značně vzdálené.

Lamlova profesní dráha technika, projektanta a učitele odborných předmětů začala někdy na počátku roku 1909, když do léta onoho roku pracoval u inženýrské firmy Ing. Josefa Hradeckého v Brně, kde se věnoval řešení trasování silnice projektované přes Diváky. Právě projektování a stavba silnic, lesních cest nebo železnic včetně vleček u průmyslových závodů tvořilo doménu Hradeckého kanceláře. Ještě doplníme, že v roce 1911 inženýr Hradecký přistoupil jako veřejný společník do firmy Hydroaer, specializující se na vodohospodářské a plynárenské stavby. V té době Laml ve firmě již nepůsobil, neboť 15. července 1909 nastoupil ke stavební správě vojenské železniční dráhy Banja Luka–Dobrelin v Bosně. Jednalo se o železnici dlouhou 101,5 km, vedenou severozápadním směrem a tvořící železniční spojkou mezi Bosnou a Vídní. Úkolem projektantů bylo upravit její trasování, vybudovat mostky a propustky, případně u stávajících ověřit statiku a navrhnout technická zlepšení, a to bez přerušení provozu na trati. Kancelář se současně věnovala údržbě silnice Banja Luka–Jajce. Laml se zároveň dále vzdělával, neboť složil oborové zkoušky z telegrafu, telefonu a z dopravy, a tak mohl být v rámci firemní systematiky jmenován inženýrem.

Již v září 1909 se Laml hlásil o místo ve státní službě; proto mu bylo domovskou obcí vystaveno vysvědčení o morální a občanské způsobilosti, v němž se píše, že je „*velmi hodný, zachovalý a spolehlivý* [a] *po čas jeho pobytu v Drahotuších u zdejšího občanstva vždy a v každém případě*

[obr. 5] Kreslení technické dle přednášek p. architekta R. Kříženeckého, hektografovaný otisk vydaný Spolkem posluchačů stavitelského inženýrství v Praze v roce 1905, Muzeum města Brna, sbírka architektury, fond Miloš Laml.

velké vážnosti požíval".²² Jelikož byl ale vázán službou v Bosně, k Moravskému místodržitelství v Brně nastoupil až v roce 1911 a v tomto úřadu pracoval až do března 1928.

Z tohoto dlouhého období musíme vydělit etapu předválečnou a válečnou, uzavřenou lety 1911–1919, která se v Lamlových životopisech pomíjí, a přitom pro něj znamenala zajímavé pracovní příležitosti a zisk dalších cenných zkušeností. S odkazem na Lamlov vlastní životopis²³ je třeba uvést následující stavební akce, na nichž se poté, co v roce 1912 složil předepsanou úřednickou zkoušku, podílel: šlo o vedení staveb policejního ředitelství v Brně (1911–1912) a okresního soudu a věznice v Bystřici pod Hostýnem (1912–1913),

o vedení přestavby a přístavby okresního soudu a věznice v Moravské Ostravě (1913–1914), a zejména o stavbu válečné nemocnice v Olomouci (1915–1917), kterou zčásti také projektoval.²⁴ Lamlov autorský podíl na této akci je doložen návrhem na ornamentální výzdoby vstupu do ústavní kaple (1917) [obr. 6], v němž jako by zúročil zkušenosti z ornamentálního kreslení, jemuž se věnoval na lipnické reálce, na české technice v Brně a současně při studiu na německé technice v Praze: kresbu totiž předložil jako úkol v rámci tamního ateliéru ornamentálního kreslení a kreslení z volné ruky.²⁵ Do této skupiny nenápadných prací by se mohla zařadit rovněž adaptace druhé německé reálky v ulici Poříčí na Starém Brně na ústav pro vzdělávání učitelek (1919). Rozsah adaptace de facto novostavby²⁶ ale není jasný; literatura²⁷ ji připomíná bez bližšího komentáře a z dochovaných písemností se dovídáme pouze to, že ministerstvo školství a národní osvěty nařídilo v září 1919 umístit ústav pro vzdělávání učitelek

22 Státní okresní archiv Písek, Okresní úřad Hranice – 1. část, inv. č. 597, karton 1571, sdělení starosty Drahotuše J. Procházky ze dne 15. září 1909 okresnímu hejtmanství v Hranicích.

23 Mendelova univerzita v Brně, Univerzitní archiv, fond A1, Rektorát II., Osobní spisy – Miloš Laml, Miloš Laml, personalie.

24 Patrně se jednalo o tzv. záložní nemocnici č. 2 v Olomouci-Novém Světě.

25 Kresba je opatřena měřítkem 1 : 3, razítkem *Lehrkanzel für Freihand und Ornamentenzeichnung* a datem říjen 1917. Totéž razítko a datum čteme na dochované akvarelové kresbě květinového motivu [obr. 9]. Parafa *Sch* u otisku školního razítka bezesporu náleží profesoru ornamentálního kreslení a kreslení z volné ruky Franzi Schwertnerovi (1858–1922).

26 Brno-Staré Brno čp. 623 / Poříčí č. or. 7. – Výstavba školy proběhla v letech 1914–1916, a to včetně projekční přípravy, protože vypsání dodávek stavebních prací připadlo až na počátek roku 1915, viz *Bauausschreibung*, *Brünner Zeitung* 13. února 1915, *Amtsblatt*.

27 Kudělka (1970), s. 42; Krčálková (1995).

a reálné gymnázium do novostavby druhé německé reálky na Poříčí a pověřilo technické oddělení Moravského místodržitelství provedením adaptačních prací. Podivuhodným detailem, nicméně hodným připomenutí proto, jak dokresluje dobové poměry, je skutečnost, že budova nebyla do vypuknutí první světové války dokončena, načež v březnu 1919 do ní byla umístěna československá vojenská intendance. Protokolem z 9. září 1919 sice zemské vojenské velitelství budovu předalo zemské správě politické za účelem zřízení učitelského ústavu, ale celý objekt musel být vydezinfikován, opravovaly se omítky a klobuky a ještě bylo nutno zasklít přibližně sto rozbitých okenních výplní. Zdůrazněme, že provedením všech těchto prací byl pověřen inženýr Felix Liebisch (9. října 1919), shodou okolností bývalý stavební inspicient této budovy, tedy nikoliv Laml. Rozpočet na dokončení stavby byl ze strany Moravského místodržitelství předložen ministerstvu veřejných prací dne 1. července 1919. Tolik hovoří prameny,²⁸ v nichž se Lamlovo jméno nevyskytuje, a co je podstatné, že ani sám Laml ve svých životopisech podíl na této akci nezmiňuje, proto budiž ze seznamu jeho díla vyřazena. Naproti tomu považujeme za prokázané, že věnoval pozornost dvojici železobetonových mostů, jejichž realizace připadla na rok 1912; jeden vyprojektoval pro Pohořelice (za druhé světové války byl zničen), jeden pro státní silnici na trase Lipník nad Bečvou–Místek přes potok Olešná na okraji Místku. Informace o těchto dvou dnes

již neexistujících stavbách podal Laml ve svém životopise s tím, že most u Místku tvořila dvě pole o rozpětí 10,82 metru, most u Pohořelice měl celkové rozpětí 10 metrů.²⁹

K těmto dopravním stavbám z let před první světovou válkou nebo krátce po ní se druží studie údolní přehrady, již dokládá fotografie makety v Lamlově pozůstalosti v Muzeu města Brna [obr. 7]. Dosud se nepodařilo zjistit, o kterou z moravských přehrad, jež byly v letech desátých a dvacátých 20. století na Moravě budovány nebo alespoň zamýšleny, se jedná, nicméně s ohledem na konfiguraci terénu model

[obr. 6] Návrh dekorativního orámování vstupu do kaple válečné nemocnice v Olomouci, měřítko 1 : 3, 1917, Muzeum města Brna, sbírka architektury, fond Miloš Laml.

28 Moravský zemský archiv v Brně, Zemská školní rada Brno, karton 3192–3193, čj. 5306 a 21811.

29 Mendelova univerzita v Brně, Univerzitní archiv, fond A1, Rektorát II., Osobní spisy – Miloš Laml, Miloš Laml, personalie.

[obr. 7] Fotografie makety neznámé přehrady, Muzeum města Brna, sbírka architektury, fond Miloš Laml.

[obr. 8] Miloš Laml, *Vodní ulice v Olomouci*, 1916, kresba perem a štětce na papíře, Muzeum města Brna, sbírka architektury, fond Miloš Laml.

odpovídá Kníničské přehradě.³⁰ Myšlenka údolních přehrad byla v moravských politických kruzích a mezi zdejšími techniky velmi živá a hojně diskutovaná: souvisela s problémem, jak obstarat Brnu dostatek pitné vody, a především s potřebou kumulace vody pro zajištění splavnosti kanálu Dunaj–Odra,³¹ ostatně Laml byl s problematikou důvěrně obeznámen, protože v průběhu studia na české technice v Brně byl předmět *Vodní stavitelství*, jež přednášel a vedl profesor Antonín Smrček (1859–1951), vyučován ve třetím až pátém ročníku.

Ještě jednu stránku Lamlovy tvůrčí práce v letech válečných je nutno zmínit: v místech, kde působil, Laml kreslil, případně maloval, což samo o sobě není ničím

30 Kníničská přehrada byla připravována v roce 1914, realizace proběhla v letech 1936–1940 a architektonickou stránku přehradní zdi a navazujících staveb elektrárny řešil Jaroslav Grunt. Je možné, že fotografie modelu odpovídá úvahám o přehradě na počátku první světové války a že to byl právě Laml, který již tehdy řešil architektonickou složku tohoto vodního díla.

31 Například *O údolních přehradách I–III*, Lidové noviny 18, 1910, č. 149–151, 2. až 4. června, s. 11; Jaroslav Jiljí Jahn, *O brněnské vodní otázce*, Lidové noviny 16, 1918, č. 137, 19. května, s. 1; *Ze spolku českých inženýrů v Markrabství moravském*, Lidové noviny 16, 1908, č. 320, 21. listopadu, s. 25; *Údolní přehrady u Luhačovic a Plumlova*, Lidové noviny 17, 1909, č. 316, 17. listopadu, s. 9; *Údolní přehrada na Bečvě*, Lidové noviny 18, 1910, č. 155, 8. června, s. 9.

[obr. 9] Miloš Laml, *Ornamentální kompozice*, 1917, kresba perem a štětce na kartonu, Muzeum města Brna, sbírka architektury, fond Miloš Laml.

kostelíka, provedený akvarelem, nebo pastelem provedená kresba návsi s minaretem, dokládajícím vznik v bosenském období. Pokud jsou kresby datovány, nesou letopočet 1916. Ještě jednu kresbu je třeba jmenovat: je to školní práce z doby studia na německé technice v Praze, vytvořená v říjnu 1917 [obr. 9]. Její provedení ukazuje na metodu kreslení důležitou rovněž pro architekty: zvládnout kresbu podle modelu – této zásadě odpovídá bodlák zdobící orámování plochy, a následně provést stylizaci organické formy, což bylo cílem celého cvičení. Ještě odpovíme na otázku, proč Laml studoval právě na německé technice a proč v Praze: byla to jediná možnost, jak si doplnit vzdělání v oboru architektury, protože v Brně tento obor na české technice chyběl a na české technice v Praze jej nebylo možno studovat, aniž by Laml byl v Praze natrvalo, což by znamenalo opustit státní službu. Z předepsaných dvou státních zkoušek složil pouze prvou; proč se tak stalo, vysvětlil ve svém životopise takto: „*Ačkoliv [jsem] absolvoval téměř všechny disciplíny, předepsané pro ukončení studia architektury, musel [jsem] studia přerušit pro ochuravění a pro neodkladnou a odpovědnou likvidační práci úřední, spojenou s odchodem polských vystěhovalců z Moravy.*“³² Co však nevíme – a jistě by odpověď na tuto otázku byla žádoucí –, jak Lamla ovlivnily tvůrčí osobnosti školy, architekti Karl Weinbrenner (1856–1942), Theodor Bach (1858–1938) a Friedrich Kick (1867–1945), kteří v době Lamlových studií garantovali vzdělávání v oboru architektury.³⁴

32 Kresby stipendistů, laureátů tzv. Římské ceny, byly běžně publikovány a stejně tak kresby vytvořené při studijních cestách. Za mnohé jiné vzpomeňme příklad Jana Kotěry (srov. Zdeněk Wirth, *Jan Kotěra kreslíř*, Umění [Jan Štenc] 15, 1943–1944, s. 253–271) nebo pražského architekta Friedricha Kicka (1867–1945), jenž tiskem vydal přednášku, kterou přednesl v německém polytechnickém spolku v Praze 11. února 1898 a jejíž podstatu tvořilo zprostředkování zkušeností s architekturou Itálie, a zvláště Sicílie, doplněné jeho kresbami; ty doprovodily tištěnou podobu této přednášky, viz Friedrich Kick, *Architektonisches aus Italien und Sicilien*, Sonder-Abdruck aus der Vierteljahrschrift „Technische Blätter“ des Deutschen Polytechnischen Vereines in Böhmen, Praha 1899.

33 Mendelova univerzita v Brně, Univerzitní archiv, fond A1, Rektorát II., Osobní spisy – Miloš Laml, Miloš Laml, personalie.

34 Srov. *Programm der k. k. deutschen technischen Hochschule in Prag für das Studienjahr 1916–1917*, Prag 1916, s. 76–81.

Konec světové války a konstituování samostatného československého státu znamenal pro Lamlovu kariéru zásadní zlom a počátek další etapy profesní dráhy, kterou si vymezme lety 1919–1928. Se vznikem Československa započala bouřlivá proměna Brna „z někdejšího podřízeného postavení vídeňské periférie“ do podoby centra Moravy a Slezska a je pochopitelné, že na této proměně měli zásadní podíl právě architekti a urbanisté. „Všichni tito tvůrcové nového, popřevratového Brna,“ zdůraznil ve svých vzpomínkách literární historik a profesor Masarykovy univerzity Dušan Jeřábek (1922–2004), „dávali svému městu víc než novou architektonickou podobu: přispívali k jeho poválečné obrodě, k tomu, že Brno vedle Prahy rychle vyrůstalo v druhé důležité centrum české kultury. Spolu s moderními architekty se na tom ovšem podílelo mnoho dalších osobností – ze světa literárního, divadelního, hudebního atd.“³⁵ A byly to ovšemže také osobnosti soudobé vědy, které stály u zrodu českých vysokých škol, především univerzity pojmenované po prezidentu Osvoboditeli Masarykovi. „Skvělé ráno převratu nalezlo české Brno připravené, aby převzalo klidně a důstojně vládu do svých rukou,“ napsal profesor Vladimír Novák (1869–1944), Lamlův učitel fyziky na brněnské technice, podporující vznik české univerzity v Brně, na adresu popřevratového dění. „Brzy po převratu,“ pokračoval Novák, „splněno dávné přání a vřelá touha všeho lidu českého: založena česká univerzita v Brně a ozdobena jménem našeho osvoboditele a prvního prezidenta, T. G. Masaryka. Cestu urovnávala univerzitě brněnská technika, jež plně chápala svůj širší úkol jako jediná česká vysoká škola na Moravě.“³⁶ Stržen vírem událostí, zůstává Laml v Brně, ač byl povolán na ministerstvo veřejných prací do Prahy. Lákavou nabídku odmítl – a zjevně učinil dobře, jelikož nové poměry mu přinesly řadu tvůrčích příležitostí, z nichž se ty nejzávažnější týkaly právě dvou nově založených vysokých škol: Vysoké školy zvěrolékařské a zejména Masarykovy univerzity. Právě jí (po roce 1945) náležel citovaný profesor Jeřábek a právě spojení s ní se pro Lamla stalo přímo osudové: s ní se ocitl před mimořádným pracovním úkolem, když byla v červnu 1920 založena stavební kancelář Masarykovy univerzity a Laml byl pověřen projekční přípravou adaptací, přestaveb i novostaveb univerzitních budov. Do tohoto okruhu prací náleží i trojice urbanistických návrhů z let 1920–1923, z nichž dva se týkají lokality Kraví hora a jeden území mezi Královým Polem a Bauerovou rampou. K nim se druží jeden rozsahem sice menší, ale významem velmi důležitý návrh na zastavění vnitrobloku zeměbraneckých kasáren a navazujících ploch vymezených ulicemi Tvrdého, Všetickovou, Jiříkovského a Údolní.³⁷ Ostatně právě tato Lamlova aktivita se stala tou, kterou následně připomínaly prakticky všechny publikace věnující se meziválečnému Brnu.³⁸

V roce 1923 jmenován technickým radou a plně pohlcen prací ve službách nové univerzity, hledal v Brně vhodné bydlení: v roce 1920 bydlel ve Falkensteinerově ulici č. 48,³⁹ ale již o dva roky později jej potkáváme ve vlastním domě v Heinrichově

³⁵ Dušan Jeřábek, *Brno – kulturní město předválečné a válečné. O divadle, literatuře, výtvarném umění a významných osobnostech univerzity v letech 1928–1948*, Brno 2006, s. 5–6.

³⁶ Novák (1928), s. 60.

³⁷ Podrobněji v kapitole *Kontexty urbanismu*.

³⁸ Například Hálová-Jahodová (1947), s. 341.

³⁹ *Adreßbuch von Groß-Brünn* 1920, s. 296.

ulici č. 32, jenž zůstal jeho domovem po zbytek života a je dodnes ve vlastnictví rodiny. Byl trvale spjat s Brnem a mimo zastávaný úřad (k čemuž náležela rovněž příprava přednášek a cvičení pro technické koncepční úředníky) byl činným členem brněnské pobočky Spolku československých inženýrů (objevil se v roce 1924 mezi náhradníky výboru)⁴⁰ a působil jako bezúplatný technický poradce Zemské péče o mládež, pro niž vypracoval ideové plány pro stavby dětských domovů, které poskytly základ přibližně sedmi desítkám novostaveb. Některé z nich – konkrétně v Moravských Budějovicích a v Šumperku – sám projekčně připravil.

Uzavřenou etapu v Lamlově profesní biografii vymezují léta 1928–1941, kdy učil na Státní průmyslové škole stavitelské, přesněji řečeno Státní průmyslové škole v Brně-Králově Poli. Významná vzdělávací instituce, na Moravě a ve Slezsku ojedinělá, povstala z českých paralelek německé C. k. státní průmyslové školy, jejichž existence započala v roce 1885. V témže roce byly ještě kurzy institucionálně osamostatněny jako C. k. česká státní průmyslová škola v Brně. Výuka probíhala v několika větvích, a to (mimo pokračovací školu a odborné kurzy) v sekci strojnické, elektrotechnické a stavitelské. V roce 1921 se osamostatnil stavební odbor, ale řádná stavitelská škola to přece jen nebyla. Proto v roce 1922 na sjezdu důvěrníků Stálé delegace stavitelů plédoval stavitel Dušek, aby byla zřízena řádná samostatná vyšší stavitelská škola.⁴¹ Poměry byly ovšem dlouho velmi neutěšené: škola neměla ředitele, chyběli učitelé, prostorové podmínky byly tristní, jak čteme v kritických člancích vydaných v průběhu roku 1927, a tak hrozilo, že stavitelská škola bude zrušena, resp. se sloučí se strojní průmyslovkou.⁴² V roce 1928 – tedy v roce nástupu Miloše Lamla do pedagogického sboru školy – se poměry školské instituce zaobíral stavitelský sjezd, jenž vyslovil naději, že „začátkem nového školního roku vstoupí brněnská stavitelská škola po sedmiletém strádání do nadějného období své činnosti“.⁴³ Tyto naděje jistě splňoval také Laml, který byl v roce 1933 pověřen funkcí přednosty odboru a v roce 1939 řízením celé školy. Od roku 1936 do zavření vysokých škol po 17. listopadu 1939 působil současně jako honorovaný docent na Vysoké škole zemědělské, na niž přednášel v rámci odboru pozemních staveb a stavební mechaniky o lesnických stavbách pozemních.⁴⁴ Stavební průmyslovku opustil k 29. květnu 1941, kdy byl dán do trvalé výslužby, neboť byl penzionován s odkazem na § 21 vládního nařízení č. 379/1938 Sb., o úpravě některých personálních poměrů ve veřejné správě, jenž praví, že zaměstnanec je přeložen do trvalé výslužby, překročí-li věk pětapadesáti let. Následně mu byl vyměřen tzv. odpočivný plat 42 600 korun ročně a k tomu 4 200 korun ročně drahotního příplatku,

⁴⁰ *Výroční zpráva odboru Spolku československých inženýrů SIA v Brně za rok 1937, podaná na XXXIX. valné schůzi konané v pondělí 4. dubna 1938*, Brno 1938, s. 39; Ženatý (ed.) (1925), s. 118.

⁴¹ *Sjezd důvěrníků Stálé delegace stavitelů*, Lidové noviny 30, 1922, č. 616, 9. prosince, s. 4.

⁴² Například *Průmyslová škola stavitelská v Brně*, Lidové noviny 35, 1927, č. 462, 13. září, s. 3; *Dvě, či jedna průmyslová škola v Brně*, tamtéž, č. 472, 18. září, s. 5.

⁴³ *Stavitelský sjezd o brněnské stavitelské škole*, Lidové noviny 36, 1928, č. 412, 15. srpna, s. 5.

⁴⁴ Mimo výuku byl pověřován dalšími úkoly, například dne 21. ledna 1939 byl rektorem vyzván, aby navrhl uspořádání a výzdobu auly školy. Týmž úkolem byl pověřen o deset let později, jak dokládá kresba zasedacího pořádku v aule k instalaci rektora datované dopisem ze 4. a 5. října 1949, viz Mendlova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, univerzitní archiv, fond A1, Rektorát I., karton 59, inv. č. 177.

jež pobíral od 1. července 1941. Faktem ovšem zůstává, že se i v nastalých poměrech snažil udržet si určitou profesní aktivitu, což lze vyvodit z faktu, že se v roce 1943 stal členem inženýrské komory, tedy organizace zřízené zákonem č. 185/20 Sb. za účelem ochrany stavovských zájmů techniků.⁴⁵

Pro Miloše Lamla znamenal konec druhé světové války návrat k tvůrčí, organizační a pedagogické aktivitě – právě ona se stala stěžejní pro jeho veřejnou činnost ve druhé polovině čtyřicátých let a v letech padesátých. Žádostí ze dne 15. října 1945 se přihlásil „*ku nastoupení do činné služby podle dekretu presidenta republiky ČSR ze dne 17. srpna 1945* [o odčinění křivd československým veřejným zaměstnancům] č. 53 Sb. § 6, odstavec 1c“ a v rozhodnutí s datem 24. dubna 1946 mu předseda Zemského národního výboru František Loubal sdělil: „*Povolávám Vás jako ředitele vyšší průmyslové školy stavitelské v. v. do služeb zemského národního výboru, oddělení VII/43. Do služeb se hlaste u předsedy oddělení VII/43 Ing. Karla Pospíšila.*“ Tato satisfakce měla i finanční stránku, když byl rozhodnutím Krajského národního výboru v Brně ze dne 24. března 1949 odškodněn částkou 57 960 korun.⁴⁶ Šlo o intermezzo; skutečným působištěm se mu stala až obnovená Vysoká škola zemědělská, která jej vysoce cenila jako technického odborníka. Již v létě 1946 hodlala zřídit samostatnou stolicí zemědělského a lesního stavitelství a obsadit ji právě Milošem Lamlem. V listopadu 1947 tehdejší rektor školy profesor Josef Prokůš (1892–1974) znovu požadoval po ministerstvu školství a osvěty v Praze, aby Lamla jmenovalo řádným profesorem – ministerstvo však jmenování opět odmítlo s tím, že na vysoké školy zemědělského směru zemědělské a lesnické stavby nepatří. Škola nesouhlasila a za katedru i Lamla samotného bojovala. Ten na škole přednášel již od listopadu 1945, a to předmět *Lesnické stavby pozemní*, který vyučoval již v letech 1937–1939; úkolů ale přibývalo, například v akademickém roce 1948/1949 byl ministerstvem školství, věd a umění pověřen celou řadou přednášek a cvičení.⁴⁷ Když sešlo z profesury, škola alespoň usilovala o Lamlovo jmenování státním docentem, avšak návrh z května 1951 byl ze strany ministerstva akceptován až v roce 1954. Předepsaný docentský slib složil 15. června toho roku a stal se členem katedry technicko-meliorační, později přešel na katedru inženýrských staveb. Mimo pedagogické působení řešil také speciální úkoly, například v roce 1955 se zabýval statickými výpočty pro závod Milo v Olomouci soustřeďující se na výrobu rostlinných olejů.⁴⁸ Lamlova veřejná činnost se uzavřela penzionováním k 31. prosinci 1957. Tehdy mu zbývalo necelých šest let života.

45 Srov. *Organisace československého státního zřízení. Přehled státních úřadů a veřejných institucí s rozvrhem jejich agend*, Praha, Orbis 1946, s. 295.

46 Moravský zemský archiv v Brně, fond G212/1 Osobní a penzijní spisy [zemských úřadů a institucí], spisy č. 38567 a 6104.

47 Na hospodářském odboru šlo o předměty *Encyklopedie technické mechaniky* (týdenní dotace dvě hodiny v zimním a letním semestru) a *Zemědělské stavby pozemní* (týdenní dotace tři hodiny přednášek a dvě hodiny cvičení v letním semestru), v lesnickém oboru o předměty *Základy statiky stavebních konstrukcí a mostní stavitelství* (týdenní dotace čtyři hodiny přednášek a dvě hodiny cvičení v zimním semestru) a *Lesní stavby pozemní* (týdenní dotace tři hodiny přednášek a dvě hodiny cvičení v letním semestru).

48 Dne 1. listopadu 1955 udělil prof. Ing. Vilibald Bezdiček Miloši Lamlovi souhlas s provedením tohoto úkolu.